

Танец як касмічная тэхналогія

Таццяна КАТОВІЧ,
мастацтвазнаўца

Міф — Містэрыя — Мегафара: вось формула і загадка чалавечага цела ў прасторы. Пра цялесную боскасць, пра выключнае супадзенне гармоніі цела з залатым сячэннем, якое Леанарда да Вінчы зваў “боскай прапорцыяй”, ведалі здаўна. Пра сувязь цела з касмічнымі стыхіямі пачалі задумвацца ў мінулым стагоддзі.

Такія думкі заўсёды валодаюць мною, калі я гляджу пастаноўкі на IFMC — Міжнародным фестывалі сучаснай харэаграфіі ў Віцебску. І назіраю за развіццём калектыву тэатра “D.O.Z.S.K.I”. На мой погляд, ён пачынаў з мініяцю, вельмі блізкіх да эстрадных паказаў, напоўненых лірыкай, пэўнай мяккасцю і чароўным наіўным гумарам. І да роздуму пра першапачатковую містэрыяльнасць пластыкі такая стылістыка дачынення асаблівага не мае. Аднак, калі я паспрабавала пагаварыць пра гэта з Дзмітрыем Залескім, пачула:

— Не, гэта не так. Мы пачыналі са спектакля “Зіма”, які нв хацелі браць на фестываль у Віцебску з-за яго незвычайнасці... І, як правіла, да такіх спектакляў прыходзяць пазней... Вось каб мы сёння зрабілі такое, было б абсалютна нармальна. А тады... Нягледзячы на тое, што тут гэты спектакль не надта ўпадабаны, ён пяць разоў паказваўся ў Маскве.

Тры дзяўчынкі ў татавых майках прачнуліся раніцай, не паспеўшы апрануцца, скокнулі ў татавы боты і, проста накінуўшы на плечы бацькава паліто, збеглі на вуліцу. А там замест прыгожай і рознакаляровай яркай восені засталася толькі шэрасць, засталіся пажухлае лісце, туман, дождж... А што далей? Далей — доўгая зіма...

Можна толькі заплюшчыць вочы і бегчы, а зіма крычыць табе ўслед штосьці неразборлівае, падобнае да свісту і рыкання адначасова.

Прачынаешся раніцай і вельмі доўга не разумееш: дзе ты? хто ты? і што такое было? Навокал усё ў снезе і вельмі ціха. Ні вецер, ні птушка не крае ніводную галінку на дрэве. Пануе сусветны спакой. Зіма такой і бывае. Здаецца, учарашні жах — толькі сон. І ты акуратна, каб не крануць цішыню, паварочваеш галаву, каб аглядзецца, і разумееш: ты толькі паліто зачэпіўся за дрэва. А магчыма, гэта і сама Зіма, і яна супакоілася, калі схпіла цябе за каўнер. Яна стаіць, не кранаючыся з месца і не звягаючы на цябе... а з рота выглядвае галінка рабіны.

— Я шмат чуў глядацкіх думак наконт сэнсу гэтай сцэны. Многія вырашылі, што я — дрэва, а дзяўчынкі поўзаюць па дрэве. А іншыя думалі, што я — вешалка. Магу падзяліцца сваімі меркаваннямі: зіма наіва доўжыцца паўгода, а ты ідзеш без прышынкі, і зіма ператвараецца ў доўгі і бясконцы шлях, пры канцы якога

Што было да слова? Таго самага, якое было напачатку і было ў Бога?.. Пэўна, быў Логас, які потым стаў словам. А да таго, як ён словам стаў, ён быў жэстам, альбо вачамі, альбо подыхам, альбо нотай... чым заўгодна, толькі тым, што зразумела было кожнаму чалавеку. Чалавеку, які толькі адчыніў сваё сэрца насустрач космасу, адчуўшы сваю спрычыненасць да яго... Гэтае сэрца было адчынена праз рытуальны танец. Таму харэаграфіяй з’яўляецца тое, што раней за слова і больш як слова раскрывала таемную сутнасць чалавечага памкнення да сваёй існасці, да свайго вытоку, да самай сарцавіны Сусвету. Тайнай была містэрыя, што выяўляла сэнс старажытнага міфа. А з цягам часу ад містэрыі і міфа засталася адна толькі метафара.

ў цябе не застаецца сіл. Аднак на гэтым шляху ёсць яркія плямы... Першы снег, калі яму радуецца дзеці. Новы год. Проста сонечная марозная раніца. У такія дні людзі нагадваюць снегіроў, якія спалі на галінках, надзьмутыя, як маленькія шарыкі. Аднак, варты рабінцы ўпасці на зямлю, яны пачынаюць лётаць вакол і радавацца, нібыта падарунку з неба, забывшыся на холад. І радасці іх няма краю, і зіма ўжо не здаецца горкай. І ўсё ж зіма — гэта шэрая будзённасць, доўгі шлях па белым полі... Ідзеш і не бачыш канца дарогі, толькі чуеш удары свайго пульса; устаеш і зноў ідзеш... і боты твае засталіся недзе там, у снезе...

А поўнае адкрыццё і з ім разуменне, потым і пільная ўвага да пошукаў танцоўшчыкаў і рэжысёра-харэографа адбылося ў Віцебску на IFMC у 2008 годзе. дзе калектыву атрымаў І прэмію ў намінацыі (“Аднаактовы балет”) за спектакль “Грузінская”. Здаецца, кожная народная мелодыя ў якасці асновы для пластычнага спектакля накіроўвае ўспрыманне па фальклорным шляху. Хочаш не хочаш, а музыка раней за ўсё пранікае ў нашу душу і працінае яе, і толькі на другім кроку наш мозг запамінае рухі акцёраў. Між тым, “Грузінская” заварожвала рэхам далёкіх гор, тонкай інтанацыяй драматызму жыцця і мудрасцю старажытнай зямлі, водарам квітнеючага граната і строгім чорным колерам чалавечага гонару. У правай частцы сцэны за празрыстай заслонай узнікала сілуэты, выцягнутыя, гонкія, доўгія. У цэнтры гэтак жа выцягнута і доўга сцякала вада. Мужчыны былі ў чорным, а цэнтральны персанаж яшчэ і ў доўгай чырвонай шырокай спадніцы. У спалучэнні элементаў народнага танца з абстрактнай сучаснай харэаграфіяй узнікала глыбокая

філасофская інтанацыя задумнасці і недаказанасці. Узнікала асацыяцыя з творам знакамітага Яўгена Панфілава, з “Мужчынскай рапсодыяй”, што гэтак моцна ўразіла віцебскіх глядачоў. Нездарма неўзабаве Дзмітры Залескі атрымае на IFMC прэстыжную фестывальную імянную прэмію Яўгена Панфілава. Аднак у адрозненне ад грузінскай інтанацыі і яскравай метафары пермскага харэографа беларускі пастаноўшчык вырашае свой спектакль надзвы-

“ Заснавальнікі тэатра “D.O.Z.S.K.I”, міні-партрэты: Дзмітры Залескі, кіраўнік калектыву. Шэсць гадоў таму скончыў БДУКіМ як артыст ансамбля танца і стаў балетмайстрам і педагогам, бо яшчэ падчас вучобы стварыў шэраг мініяцю. Адна з іх, “Сонейка”, заснаваная на цыганскім фальклоры, з поспехам ідзе ў рэпертуары народнага ансамбля танца “Белая Русь”. Малады пастаноўшчык працуе ў Нацыянальным цэнтры мастацкай творчасці дзяцей і моладзі, дзе разам з Вольгай Скварцовай згуртаваў свой тэатр сучаснай харэаграфіі “D.O.Z.S.K.I”. Дзмітры пастаянна бярэ ўрокі па тэхніцы, кампазіцыі і імправізацыі ў вядучых харэографу свету, у школе сучаснага танца “ЦЕХ” (Масква), дзе вучыўся ў Джэрамі Нэльсана, Іланіта Тэдмара, Генры Монтаса.

Вольга Скварцова-Кавальская, адна з пачынальнікаў тэатра. Скончыла Беларускаю дзяржаўную акадэмію мастацтваў, актрыса Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы, балетмайстар, педагог. Падчас вучобы — першая выканаўца ролі Волечкі, “дзіцячага кахання” Шагала ў спектаклі В. Баркоўскага “Шагал... Шагал”. Пастаноўшчыца пластычных партытур у драматычных спектаклях тэатраў Беларусі.

чай скупымі сродкамі, строга абмяжоўвае сябе, імкнучыся да мінімалізму. Мізансцэны Д. Залескага лакалізаваныя, ад гэтага метафара ўзбуўняецца і перарастае сябе. Дзякуючы канцэнтрацыі ў невялічкіх прасторы, дзякуючы сутыкненню салістаў літаральна на вастрыні нажа, дзякуючы ўвядзенню нестанцавальных элементаў узнікае дакладная структура. Яна — кшталту складанага выказвання. І між там, выказванне гэтае не распадаецца на складнікі-атамы, а ўяўляе сабой цэласнасць, адзінства. І не лірычнае, што тонкім ланцужком бяжыць

за музыкай партытурай, а шчыльнае, нібы згустак лавы. За гэтыя гады Дзмітры Залескі паспеў многае. Ставіў нумары для конкурсу “Еўрабачанне”. Удзельнічаў у праекце Сашы Варламава і Андрыса Ліепы “Тры музы — тры грацы”. Яго запрашалі для пастаноўкі харэаграфіі ў драматычных спектаклях тэатраў імя Янкі Купалы і РТБД у Мінску, імя Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча ў Бабруйску. Нядаўна здзейснены сумесны праект з тэатрам танца з Бер-

ліна. Спектакль з гэтага праекта быў паказаны ў Магілёве на сёлетнім форуме “M@art. кантакт”. А тэатр “D.O.Z.S.K.I” ў Магілёве прадставіў свой спектакль “Мухі на сонцы”, створаны ў цяжкіх і светла-залатых колерах, ва ўлонні якіх плывуць залацістыя целы танцоўшчыкаў. Харэаграфія яднае мяккія лініі целаў з круглымі лініямі рухаў. Пластычны спектакль узнаўляе рытуалы старажытных плямёнаў, і таму рухі і позы падобныя да цяжкіх формаў, якія пераходзяць адно ў адно, то ствараючы цэлае, то зноў распадаючыся на фраг-

менты. Кожны рух трымае ў сабе падзею, хоць у прыцыпе ў “Мухах...” угледзець нейкі сюжэт складана, таму што рытуал узнаўляе ментальную карціну Сусвету, заснаваную на касмаганічным міфе, міфе стварэння, і саялярным міфе, міфе Сонца. Архетып нараджэння, смерці і абагаўлення звязаны з настойлівым жаданнем чалавека да крануцца да таямніц быцця свету і чалавечага існавання. І паколькі на сцэне ўзнаўляецца рытуал менавіта такога пранікнення ў таямніцу, то і сама пластычная тканіна спектакля вязкая і гамагенная. А структура пастаноўкі, між іншым, не такая ўжо і простая: у фінале ўзнікае медыя-праекцыя з цэнавай выявай фігур танцоўшчыкаў, якія павольна ўзнікаюцца ад падлогу ўверх, у той час, калі іх сапраўдныя целы ляжаць на гэтай самай падлозе. Сэнс такога сумяшчэння двух планаў — у візуалізацыі катарсісу ў рытуале, у візуалізацыі самога абагаўлення і стану трансу.

— Мы з Вольгай Скварцовай з Віцебска і ўзадавання на фестывалі IFMC, мы шмат бачылі і шмат вучыліся. Да прыкладу, ідэя спектакля “Зіма” узнікла гадоў 12 таму... Ёсць імкненне да філасофскіх спектакляў. У нас усе спектаклі пра мужчынскі і жаночы пачатак як Інь і Янь. Жаночы пачатак — эміцыянальны. Мужчынскі — накіталт будыйскага манаха. Але ж расказаць пра гэта цяжка. Сучасная харэаграфія — такая: як толькі пачынаеш пра яе гаварыць, усё робіцца нейкім банальным... Словамі нельга перадаць тое, што адбываецца на сцэне. Слова сцёртыя...

Я стараюся браць усё новыя тэмы. У нас шмат фальклорных матываў, напрыклад, у балете “Камень, вада, напера” гучыць японская інтанацыя. На мой погляд, фальклор і сучасная харэаграфія зусім шчыльна суадносяцца.

Мы стараемся быць чалавечымі. Нават калі глядач нічога не зразумеў, ён павінен многае адчуць. Калі сёлета танцавалі нумар у шэрым над электронным гукі, гэта была спроба стварыць нумар жорсткі ў духу нямецкага экспрэсіянізму, але падкрэсліў слова “экспрэсіянізму”, бо ён не халодны і там экспрэсіянізму было больш за ўсё. Нават у той момант, калі танцоўшчык проста стаіць і толькі падывае палец уверх. Мне важна, каб у гэты момант было бачна добрага танцора і каб ад узняцця пальца ішла энергетыка...

На здымках: сцэны са спектакля “Зіма”.